

Muzeum w Grudziądzu jest organizacją samorządową, której siedziba znajduje się w Grudziądzu, ul. Wolności 1. W skład Muzeum wchodzi Muzeum Historyczne, Muzeum Regionalne, Muzeum Sztuki i Muzeum Literatury. W 1969 roku Muzeum w Grudziądzu obchodziło 100-lecie powstania.

infor'mator'

MUZEUM W GRUDZIĄDZU

MUZEA UNIWERSYTETAMI KULTURY

Rok X, nr 2—3 (80—81)

kwiecień—wrzesień 1969

Kazimierz Ostrowski: Fragment obrazu „Latające ryby”

Muzeum w Grudziądzu jest otwarte: we wtorki w godz. 10.00—18.00, w środy, czwartki, piątki i soboty w godz. 10.00—15.00, w niedziele i święta w godz. 10.00—14.00. W poniedziałki i dni poświęczone Muzeum jest zamknięte. We wtorki wstęp bezpłatny. W pozostałe dni opłata wynosi: normalna — 1 zł, ulgowa — 0,50 zł, a dla grup powyżej 10 osób — 0,25 zł od osoby.

wystawy

← stałe

+ PRADZIEJE ZIEMI CHEŁMIŃSKIEJ
+ HISTORIA GRUDZIĄDZA

+ KULTURA MATERIALNA OKOLIC
GRUDZIĄDZA
+ GALERIA WSPÓŁCZESNEGO MA-
LARSTWA POMORSKIEGO

wystawy

czasowe

GRAFIKA OKRĘGU BYDGOSKIEGO ZPAP. Zbiorowa wystawa prac graficznych współczesnych artystów-plastyków bydgoskiego Okręgu ZPAP, czynna w grudziądzkim Muzeum od dnia 27 lutego do 20 kwietnia 1969 r. Całość składała się z 52 prac 18 autorów, wśród których znajdowały się grafiki m. in. Bronisława Zygryfda Nowickiego, Krystyny Szalewskiej, Andrzeja Nowackiego, Romana Kobierskiego, Krzysztofa Candra.

ORDERY, ODZNACZENIA I ODZNAKI PRL. Wystawa zorganizowana przez grudziądzkie Muzeum w ramach obchodów 25-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Złożyło się na nią 360 eksponatów z okresu ćwierćwiecza Polski Ludowej, wśród nich wiele unikalnych, ze zbiorów Muzeum w Chorzowie. Ekspozycja była dostępna w grudziądzkim Muzeum od 26 kwietnia do 1 czerwca 1969 r.,

TKANINY PRACOWNI DOŚWIADCZALNEJ TKACIWA ARTYSTYCZNEGO PRZY ZPAP W WARSZAWIE. Ekspozycja urządzona w grudziądzkim Muzeum w ramach tegorocznych „Dni Oświaty, Książki i Prasy” oraz obchodów 25-lecia PRL. Obejmowała ona 41 tkanin wykonanych przez 30 artystek z Pracowni Doświadczalnej Tkactwa Artystycznego przy ZPAP w Warszawie. Wśród eksponowanych znajdowały się tkaniny m. in. Krystyny Brodzkiej, Karoliny Bułhakowej, Moniki Piwowarskiej, Wandy Rut-Binder, Zofii Tchorek, Jadwigi Zaniewickiej. Wystawa — zorganizowana przy współudziale Biura Wystaw Artystycznych i ZPAP w Bydgoszczy — była czynna w grudziądzkim Muzeum w okresie od 26 kwietnia do 1 czerwca 1969 r.

WYDAWNICTWA GRUDZIĄDZKIEGO MUZEUM W OKRESIE 25-LECIA PRL. Wystawa dorobku wydawniczego naszego Muzeum w okresie 25 lat Polski Ludowej, urządzona w witrynie Domu Kultury Grudziądzkich Zakładów Przemysłu Gumowego, przy ul. Wybickiego 21. Pokaz publikacji — obejmujący kilkadziesiąt pozycji, w tym „Informator Muzeum w Grudziądzu”, katalogi wystaw, składanki, foldery — został zorganizowany w okresie od 24 maja do 20 czerwca 1969 r. w ramach tegorocznych „Dni Oświaty, Książki i Prasy”.

DZIEWIĘCIU WSPÓŁCZESNYCH MALARZY POLSKICH. Kolejna ekspozycja z cyklu systematycznych prezentacji współczesnej sztuki polskiej. Składało się na nią 20 prac dziewięciu wybitnych polskich malarzy: Gierowskiego, Kantora, Makowskiego, Ostrowskiego, Rosenstein, Rosołowicza, Tarasina, Usarewicz i Ziemskiego. Wystawę — czynną w grudziądzkim Muzeum w dniach od 3.VI. do 8.VII. 1969 r. — współorganizowali ZPAP i Biuro Wystaw Artystycznych w Bydgoszczy.

MALARSTWO KAZIMIERZA JUŁGI. Wystawa indywidualna dorobku artystycznego młodego malarza i poety, przedstawiciela Zarządu Okręgu ZPAP w Bydgoszczy. Ekspozycja — złożona z 15 prac olejnych, powstałych w latach 1966—68 — była czynna w naszym Muzeum od 16 lipca do 28 sierpnia 1969 r.

MALARSTWO LEONARDA PRZYJEMSKIEGO. Ekspozycja indywidualna malarstwa młodego artysty plastyka z Bydgoszczy, absolwenta PWSSP w Gdańsku. Całość — złożoną z 15 prac olejnych — grudziądzkie Muzeum udostępniło zwiedzającym równoległe z wystawą malarstwa Kazimierza Jułgi — w okresie od 16 lipca do 28 sierpnia br.

MALARSTWO, RYSUNEK I TKANINA BARBARY PYSZORY. Kolejna wystawa z cyklu stałych prezentacji współczesnej sztuki polskiej, obejmująca tym razem dorobek artystyczny Barbary Pyszory z Bydgoszczy. Ekspozycja — otwarta w naszym Muzeum dnia 3 września 1969 r. — składa się ogółem z 50 prac, wśród których znajdują się obrazy olejne, rysunki i tkaniny, powstałe w ostatnich latach. Współorganizatorem wystawy jest Biuro Wystaw Artystycznych w Bydgoszczy.

wystawy ruchome

Klub przy ul. Warszawskiej

GRAFIKA ARTYSTÓW WOJEWÓDZTWA BYDGOSKIEGO. Wystawa grafiki artystów naszego województwa ze zbiorów grudziądzkiego Muzeum, dostępna zwiedzającym Klub w okresie od 17 stycznia do 14 kwietnia 1969 r.

Międzyzakładowy Klub Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Spożywczego i Cukrowniczego przy ul. Obr. Stalingradu

AKWARELE STANISŁAWA MASŁOWSKIEGO. Ekspozycja akwarel słynnego polskiego rysownika i akwarelisty — ze

zbiorów Muzeum — czynna w Klubie w dniach od 8 marca do 17 czerwca 1969 r.

GRUDZIĄDZ W GRAFICE CECYLII WIŚNIEWSKIEJ. Wystawa grafiki Cecylii Wiśniewskiej, poświęcona architekturze Grudziądza, zorganizowana w Klubie — ze zbiorów Muzeum — i dostępna zwiedzającym od dnia 17 czerwca do 5 września 1969 r.

REPRODUKCJE MALARSTWA AUGUSTA MACKE'A. Kolejna wystawa oświetlająca ze zbiorów grudziądzkiego Muzeum, obejmująca reprodukcje obrazów nie-

mieckiego malarza z początków XX wieku. Otwarto ją w dniu 6 września 1969 r.

Klub przy ul. 6 Marca

GRAFIKA JOHANNESA BRAUERA. Wystawa grafiki współczesnego niemieckiego artysty-plastyka, czynna w Klubie od dnia 22 marca do 20 czerwca 1969 r.

AKWARELE STANISŁAWA MASŁOWSKIEGO. Ekspozycja akwarel wybitnego polskiego artysty, dostępna w Klubie od 20 czerwca do 8 września br.

GRAFIKA STANISŁAWA ŁUCZAKA. Wystawa grafiki współczesnego artysty-plastyka naszego województwa, zorganizowana w Klubie w nowym roku kulturalno-oświatowym — dnia 9 września 1969 r.

Klub przy ul. Kwiatowej

REPRODUKUCJE MALARSTWA AUGUSTA MÄCKE'ŃA, Ekspozycja reprodukcji malarstwa niemieckiego twórcy z początków XX wieku, czynna w Klubie od dnia 19 kwietnia do 2 lipca 1969 r.

GRAFIKA STANISŁAWA ŁUCZAKA. Wystawa grafiki współczesnego artysty-plastyka naszego województwa, zorganizowana w Klubie w okresie od 2 lipca do 5 września 1969 r.

GRAFIKA JOHANNESA BRAUERA. Ekspozycja grafiki współczesnego niemieckiego artysty-plastyka, czynna w Klubie od dnia 6 września 1969 r.

Klub przy ul. Bema

GRUDZIĄDZ W GRAFICE CECYLII WIŚNIEWSKIEJ. Ekspozycja grafiki Cecylii Wiśniewskiej, poświęcona architekturze Grudziądza, zorganizowana w Klubie od dnia 17 września 1969 r.

Klub „Betony” przy ul. Świerczewskiego

AKWARELE STANISŁAWA MASŁOWSKIEGO W REPRODUKUCJI. Wystawa akwarel znanego polskiego artysty, urządzona w lokalu Klubu dnia 20 września 1969 r.

Liceum Ekonomiczne w Grudziądzu

WSTĘP DO ARCHEOLOGII. Oświatowa wystawa archeologiczna ze zbiorów naszego Muzeum, czynna w gmachu Liceum w okresie od 7 marca do 18 czerwca 1969 r.

MEDALE KRÓLEWSKIE. Wystawa medali królewskich ze zbiorów numizmatycznych naszego Muzeum, obejmująca medale z serii portretowej królów polskich, kopie galwaniczne medali Zygmunta III, Władysława IV, Michała Korybuta oraz kopie galwaniczne medali Jana III Sobieskiego, uświetniające zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem. Ekspozycję — złożoną z 32 obiektów oraz plansz objaśniających — zorganizowano w Liceum od dnia 11 września br.

Szkoła Podstawowa w Wabczu, pow. Chełmno

NARZĘDZIA PRACY CZŁOWIEKA Z MŁODSZEJ EPOKI KAMIENIA. Oświatowa wystawa archeologiczna, zorganizowana ze zbiorów naszego Muzeum w sali szkoły w dniach od 14 kwietnia do 6 czerwca 1969 r.

Szkoła Podstawowa w Mokrem, pow. Grudziądz

GRAFIKA LEONA WYCZÓŁKOWSKIEGO W REPRODUKUCJI. Wystawa reprodukcji grafik ze zbiorów grudziądzkiego Muzeum, zorganizowana w podopiecznej placówce naszej instytucji w dniach od 23 maja do 20 czerwca 1969 r.

MALARSTWO ALEKSANDRA GIERYMSKIEGO W REPRODUKUCJI. Ekspozycja reprodukcji obrazów wybitnego malarza polskiego XIX wieku, urządzona w Szkole na inaugurację nowego roku kulturalno-oświatowego w dniu 17 września 1969 r.

Klub w Jamach, pow. Grudziądz

GRAFIKA CECYLII WIŚNIEWSKIEJ. Wystawa grafiki Cecylii Wiśniewskiej, ze zbiorów naszego Muzeum, zorganizowana w lokalu Klubu w okresie od 28 kwietnia do 29 maja 1969 r.

Muzeum na Zamku w Kwidzynie

GRAFIKA ARTYSTÓW WOJEWÓDZTWA BYDGOSKIEGO. Ekspozycja gra-

fiki artystów-plastyków naszego województwa, urządzona w salach Muzeum w Kwidzynie w okresie od 23 lipca do 24 września 1969 r. Wśród wystawionych znalazły się prace m. in. B. Jamontta, T. Niesiołowskiego, B. Narębskiej-Dębskiej, E. Kuczyńskiego.

Szkoła Podstawowa w Dusocinie, pow. Grudziądz

DZIEJE CYWILIZACJI W POLSCE — REPRODUKCJE OBRAZÓW JANA MATEJKI. Pokaz oświatowy reprodukcji znanego cyklu obrazów J. Matejki, udostępniony młodzieży szkolnej od dnia 2 września 1969 r.

RYSZARD BOGUWOLSKI

SPRAWOZDANIE Z BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH W DŁUGIM MOŚCIE, pow. BRODNICA

Badania prowadził mgr Andrzej Kola z Katedry Archeologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz mgr Ryszard Boguwolski, kierujący Działem Archeologii Muzeum w Grudziądzu. Nałożór naukowy sprawował prof. dr Kazimierz Żurowski.

Obiektem badań było grodzisko wczesnośredniowieczne, usytuowane w widłach Drwęcy i Branicy, w odległości 1,5 km na wschód od Świecia n. Drwęcą.

Badany obiekt składa się z trzech elementów: dwuczłonowego grodziska (stan. 1, człon A — zdj. nr 1, człon B —

Zdj. nr 1. Długi Most, pow. Brodnica. Stan. 1, człon A grodziska

Zdj. nr 2. Długi Most, pow. Brodnica. Stan. 1, człon B grodziska

zdj. nr 2) i podgrodzia (stan. 2 — zdj. nr 3). Obydwie części grodziska oddzielone są od siebie poprzeczną fosą i otoczone wałami wyniesionymi od poziomu majdanu ca 4 m i lustra Drwęcy ca 10 m.

W związku z postulatami badań, jakim było określenie chronologii i funkcji obiektu, wytyczono po jednym wykopie sondażowym na każdym z członów grodziska o wymiarach 5×5 m oraz ciąg 12 wykopów o wymiarach 4,5×4,5 m na podgrodziu.

We wszystkich wykopach warstwa kulturowa wczesnośredniowieczna wystąpiła na głębokości ca 40 cm, a miąższość jej wahała się od 10 do 25 cm.

Rezultatem badań — oprócz luźno zalegającego w warstwie kulturowej materiału ceramicznego — było odsłonięcie

8 jam, które występowały bardzo płytko, tuż pod półmetrową warstwą orną. W rzucie poziomym posiadały one kształt w przybliżeniu owalny, o wymiarach wahaających się w granicach od 40×40 cm (jama nr 1) do 110×160 cm (jama nr 6) i miąższości dochodzącej do 80 cm. Wypelnisko ich stanowiła czarna ziemia z wkładkami grudek polepy, węgla drzewnych, kości zwierzęcych, kamieni polnych noszących ślady działania ognia oraz licznymi fragmentami ceramiki, niekiedy także wtórnie przepalanej. Jedynie jama nr 3 nie zawierała żadnego materiału zabytkowego.

Występująca ceramika wskazuje na ciągłość osadniczą we wczesnym średniowieczu. Można wydzielić w niej dwie grupy: pierwsza to fragmenty naczyń

lepionych ręcznie, w górnych partiach obtaczanych, wykonanych z gliny z domieszką drobnopiękistego piasku, rzadziej tłuczni. Powierzchnia tych naczyń była chropowata, koloru brunatnego lub ceglatego, wylewy wychylone łagodnie na zewnątrz, krawędzie prosto ścięte lub zaokrąglone. Technika wykonania oraz forma pozwala je roboczo datować na IX—X wiek. Druga grupa to ułamki naczyń z drobną domieszką, obtaczanych na szybkoobrotowym kole. Charakteryzują się wydzieloną szyjką, wylewem mocno wywiniętym na zewnątrz, o krawędziach silnie profilowanych. Ceramikę tę określa się na XI—XIII wiek.

Na uwagę zasługuje odsłonięcie na stan. 2 (wykop 1 — zdj. nr 4) budowli typu półziemiankowego o wymiarach 320×210 cm w jej górnej partii i 230×30

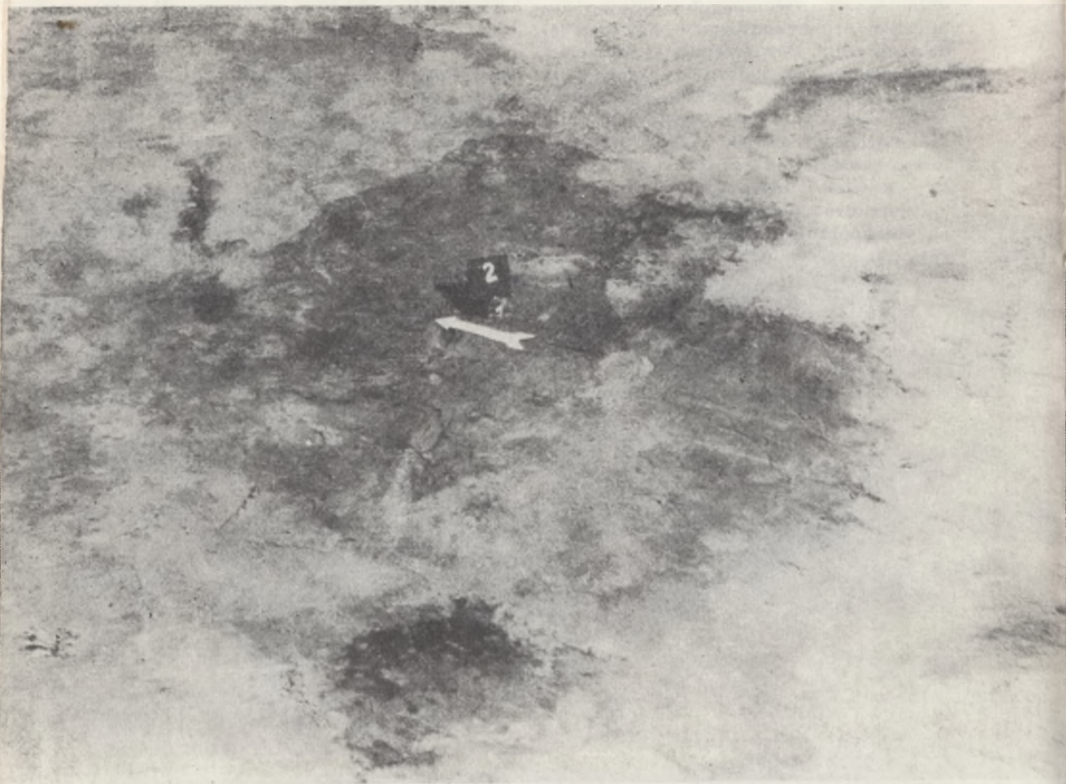
u jej podstawy. Zachowana miąższość wypełniska obiektu wynosiła 125 cm. W rzucie poziomym zarys jej posiadał kształt wydłużonego owalu. Podczas przeprowadzonej eksploatacji stwierdzono w jamie dużą ilość materiału ceramicznego, zalegającego w czarnej spłaszczonej ziemi z silnymi śladami spalenizny, węgla drzewnego i polepy. W jej obrębie odsłonięto również palenisko funkcjonalnie z nią związane.

O grodzisku tym nie zachowały się żadne historyczne wzmianki. Najstarszy dokument, odnoszący się jedynie do miejscowości Świecie n. Drwęcą, pochodzi z 1375 r.

Omawiane badania archeologiczne w Długim Moście, pow. Brodnica były finansowane przez Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Brodnicy. Kierow-

Zdj. nr 3. Długi Most, pow. Brodnica. Stan. 2, podgrodzie

Zdj. nr 4. Długi Most, pow. Brodnica. Rzut poziomy półziemianki

nictwo Muzeum w Grudziądzu — doceniając fakt właściwego i pełnego zrozumienia naszych potrzeb przez władze terenowe — składa tą drogą Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Brodnicy i jej Przewodniczącemu mgr. Jerzemu Pawlikowi wyrazy serdecznego podziękowania.

Ze względu na postępujące niszczenie części obiektu, szczególnie wału grodziska podninywanego przez Drwęcę, projektowane są prace ratownicze w latach następnych.

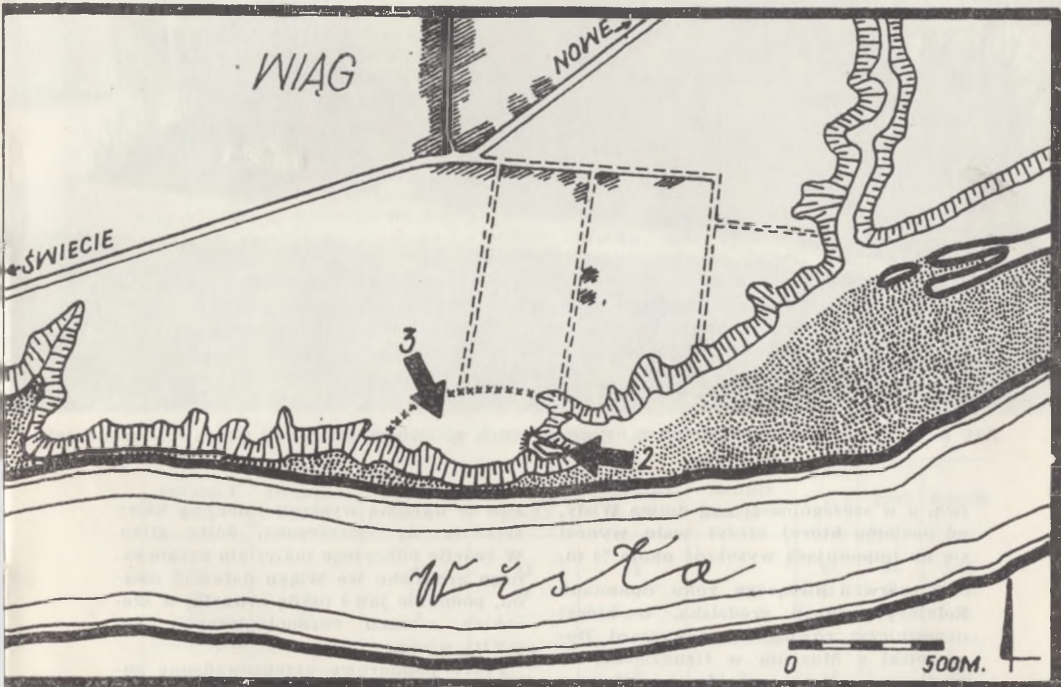
RYSZARD BOGUWOLSKI

ODKRYCIE GRODZISKA Wczesnośredniowiecznego we WIĄGU, pow. ŚWIECIE, n. WISŁĄ

Realizując długofalowy plan badań archeologicznych, skoncentrowanych nad wczesnośredniowiecznym osadnictwem międzyrzecza Gwdy i Wisły, autor niniejszego opracowania, przeprowadzając badania weryfikacyjno-powierz-

niowe na terenie powiatu świeckiego, odkrył w maju bieżącego roku we Wiągu¹⁾ nieznaną w literaturze przedmiotu grodzisko (stan. 2) oraz osadę otwartą (stan. 3).

Grodzisko położone jest około 1000 m

Ryc. 1. Plan sytuacyjny grodziska we Wiągu, pow. Świecie n. Wisłą

na południe od szosy Świecie — Nowe, przechodzącej przez Wiąg (ryc. 1) i usytuowane jest na cyplu wysoczyzny morenowej, u podnóża której przepływa prawie bezpośrednio Wisła. Od pozostałego trzonu wysoczyznowego obiekt oddzielił wał obronny, osiąga-

jącym u podstawy szerokość około 30 m, zaś wysokość 8 m (zdzj. 5). Wał ten wyklinowuje się dalej stopniowo w dół, zgodnie z przebiegiem krawędzi cypla, zamykając w ten sposób niewielki majdan grodziska o rozmiarach 15×25 m. Odkryte grodzisko góruje nad całą oko-

1) W miejscowości tej znana była już osada (stan. 1) lokalizowana nad brzegiem Wisły. Wi. Łęga, Kultura Pomorza we wczesnym średniowieczu na podstawie wykopalisk, Toruń 1930, s. 567, nr 127.

Zdj. 5. W.ąg, pow. Świecie n. Wisłą. Ogólny widok grodziska od strony północno-zachodniej

licą, a w szczególności nad doliną Wisły, od poziomu której szczyt wału wynosi się na imponującą wysokość około 70 m.

W czerwcu bieżącego roku dokonano kolejnej autopsji grodziska, w której uczestniczył również mgr Ryszard Boguwolski z Muzeum w Grudziądzu. W środkowej części majdanu założono sondaż o rozmiarach 0,80x2 m. Odsłonięto warstwę szarej próchnicy, zalegającej na głębokość do 0,85 m, przesyconej drobnymi węglami drzewnymi oraz grudkami polepy. W warstwie tej, obok kości zwierzęcych, odkryto 8 ułamków naczyń glinianych, całkowicie obiaczanych, z których kilka ornamentowanych było poziomymi żłobkami o różnej szerokości.

Pod tą warstwą wystąpił calec, na który składała się spiaszczona, żółta glina. W świetle odkrytego materiału ceramycznego grodzisko we Wiągu datować można, podobnie jak i osadę otwartą, w szerokich ramach chronologicznych X—XIII wieku.

Prace pomiarowe przeprowadzone zostaną w okresie jesiennym, zaś przyszłe systematyczne badania wykopaliskowe wyjaśnią niewątpliwie funkcję tego grodu, usytuowanego prawie w środku w zespole dwóch sąsiednich: Świecia — położonego około 4,5 km na południowy zachód oraz Sartowie — położonych około 3,5 km na północny wschód.

GERARD WILKE

**SPRAWOZDANIE ANTROPOLOGICZNE
Z CMENTARZYSKA Wczesnośredniowiecznego w Grucznie,
pow. Świecie, n. Wisła**

Na cmentarzysku wczesnośredniowiecznym w Grucznie, pow. Świecie n. Wisła, eksplorowanym od kilku sezonów przez Dział Archeologiczny grudziądzkiego Muzeum, prowadzono również prace antropologiczne. Kierował nimi dr Guido Kriesel z Katedry Antropologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

W ciągu czterech sezonów (1964—1967) wyeksplorowano 460 grobów oraz skupisk luźnych kości ludzkich, w których znajdowały się szczątki kostne należące do 489 osobników. Stan zachowania kości jest na ogół dobry, a w grobach „głębiej” położonych nawet bardzo dobry. Gorzej zachowały się jedynie szkielety z grobów, które leżały bardzo płytko (20—30 cm) i były narażone na uszkodzenia podczas orki lub tzw. wkopów wtórnych. Głębokość zalegania szkieletów wahała się od 20 cm od powierzchni do 140 cm w głębszych ćwiartkach.

Większość odkrytych szkieletów leżała na grzbiecie w pozycji wyprostowanej.

Oś szkieletów była na linii wschód-zachód, czaszką zwróconą ku zachodowi. Kończyny dolne były najczęściej wyprostowane, górne przeważnie ułożone wzdłuż tułowia, kości dłoni podłożone pod kości miednicy lub ułożone obok niej. Twarzoczaszka w grobach dobrze zachowanych była najczęściej skierowana ku górze, czasami zwrócona w stronę południową lub północną.

Na cmentarzysku w Grucznie chowano osobników obu płci oraz dzieci w różnym wieku. Wstępne badania pozwoliły określić płeć i wiek wykopanych szczątków kostnych. Jako pochówki męskie uznano — na podstawie morfologicznych cech kości — szczątki kostne 175 osobników, jako żeńskie — 223, natomiast 77 należało do dzieci, których płci — z uwagi na wiek — nie udało się ustalić. W 6 przypadkach cechy diagnostyczne były przejściowe i określenia płci nie udało się ustalić.

Liczebność w poszczególnych grupach wieku:

Infans I 0—7	Infans II 7—14	Iuvenis 14—20	Adultus 20—30	Maturus 30—50	Senilis ponad 60	?	Płeć	Razem
—	—	6	43	79	—	47	M	175
—	—	21	78	71	9	41	Ż	223
53	24	8	—	—	—	6	?	91
53	24	35	121	153	9	94		489

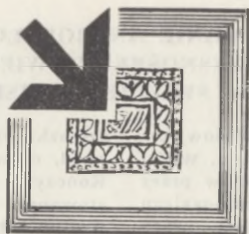
Jak wynika z zamieszczonej tabeli przeciętna długość życia kobiet była krótsza od przeciętnej życia mężczyzn. Maksimum śmiertelności mężczyzn przypada na kategorię maturus, u kobiet zaś na klasę adultus. Taki stan wiąże się zapewne ze zwiększoną śmiertelnością kobiet w okresie okołoporodowym. Średni wiek dla ludności z Gruczna, pow.

Świecie n. Wisła wynosi około 27 lat i jest charakterystyczny dla cmentarzysk wczesnośredniowiecznych.

Materiał kostny z dotychczasowych prac wykopaliskowych w Grucznie, pow. Świecie znajduje się w Katedrze Antropologii UMK w Toruniu.

ANDRZEJ FLORKOWSKI

Z naszego

muzeum

★ W drugim kwartale 1969 r. grudziądzkie Muzeum zakończyło prowadzone w ramach „Uniwersytetu Kultury” dwa cykle prelekcji z przeźroczeniami: „XXV-lecie PRL — osiągnięcia w dziedzinie kultury” oraz „Przechadzka po muzeach świata”. Harmonogram ostatnich zajęć obejmował następujące wykłady:

15.IV.1969 r. — mgr Jerzy Frycz: „Ochrona zabytków w Polsce”.

29.IV.1969 r. — mgr Janina Mazurkiewicz: „Muzealnictwo polskie”.

27.V.1969 r. — prof. dr Kazimierz Żurowski: „Jak archeolog rekonstruuje dzieje starożytne” (prelekcja zorganizowana w związku z rozpoczynającym się sezonem wykopaliskowym).

Tak więc w ramach „Uniwersytetu Kultury” działającego przy grudziądzkim Muzeum zorganizowano w roku oświatowym 1968/69 ogółem 15 prelekcji z przeźroczeniami. Frekwencja słuchaczy na wszystkich zajęciach zamyka się liczbą 644 osób.

★ W dniu 26 kwietnia 1969 r. uroczystym otwarciem dwu nowych wystaw czasowych grudziądzkie Muzeum zainaugurowało obchody 25-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Grudziądzkiej publiczności udostępniono wystawę pn. „Ordery, odznaczenia i odznaki PRL” — ze zbiorów Muzeum w Chorzowie oraz „Wystawę tkanin Pracowni Doświadczalnej Tkactwa Artystycznego przy ZPAP w Warszawie” — zorganizowaną przy współudziale ZPAP i Biura Wystaw Artystycznych w Bydgoszczy. Uroczystość otwarcia zgromadziła przedstawicieli władz, instytucji kulturalnych, oświatowych, towarzystw kulturalnych i mieszkańców naszego miasta. Zebranych gości powitał mgr Ryszard Boguwolski, natomiast krótkie przemówienie wygłosił zastępca przewodniczącego Prezydium MRN mgr Marian Lewandowski, który zarazem dokonał aktu otwarcia wystaw. Z nowo otwartymi ekspozycjami zapoznali zwiedzających asystentki Muzeum — mgr Maria Makowska i Jadwiga Tomaszewska. Obie wystawy spotkały się z dużym zainteresowaniem — zarówno 360 orderów, odznaczeń i odznak PRL (wśród nich wiele unikalnych) jak i najnowsze propozycje artystyczne warszawskich tkaczek zwróciło w okresie od 26 kwietnia do 1 czerwca 1969 r. ogółem 3.162 osoby, w tym 86 wycieczek z 2.330 uczestnikami. Obie wystawy aranżował grudziądzki artysta-plastyk Krzysztof Cander.

★ Sale grudziądzkiego Muzeum były w dniu 13 maja 1969 r. miejscem uroczystej imprezy, zorganizowanej przez Wydział Kultury PMRN i Oddział Kujawsko-Pomorskiego Towarzystwa Kulturalnego w Grudziądzu z okazji Dnia Działacza Kultury. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele władz partyjnych i administracyjnych wojewódzkich i miejskich oraz licznie zebrani działacze kultury z miasta i powiatu. W okolicznościowych przemówieniach podkreślano roczny dorobek kultury naszego regionu. Wyróżniający się działacze otrzymali nagrody i dyplomy uznania. Na zakończenie uroczystości odbył się — dla 186 słuchaczy — koncert zespołu Capella Bydgosiensis pod dyrekcją Jana Roehla.

★ Muzeum w Grudziądzu — w oparciu o uchwałę Powiatowej Komisji Związków Zawodowych w Grudziądzu w sprawie objęcia patronatu nad Szkołą Podstawową w Mokrem, pow. Grudziądz — wystąpiło w maju br. z inicjatywą nawiązania współpracy ze Szkołą. W tym celu dnia 13 maja br. pracownicy naszej instytucji złożyli wizytę w Szkole, w celu bezpośredniego omówienia z kierownictwem Szkoły form i metod przyszłej współpracy. Postanowiono, że współpraca ta ze strony Muzeum będzie polegała na: urządzaniu wystaw oświatowych w Szkole ze zbiorów Muzeum (z dziedziny archeologii i sztuki), organizowaniu prelekcji dla młodzieży w Szkole i Muzeum oraz zapraszaniu młodzieży do Muzeum na wszystkie imprezy kulturalno-oświatowe. Zgodnie z tym programem Muzeum nasze gościło w dniu 20 maja br. grupę młodzieży z klas VII i VIII, która — pod opieką pracowników naszej instytucji — zapoznała się z aktualnie czynnymi wystawami. Poza tym w okresie od 23 maja do 20 czerwca 1969 r. zorganizowano w gmachu Szkoły ze zbiorów Muzeum wystawę ruchomą pt. „Grafika Leona Wyczółkowskiego w reprodukcji”, którą obejrzało 340 osób. Po okresie wakacyjnym, w nowym roku kulturalno-oświatowym 1969/70, rozpoczęto współpracę ze Szkołą urządzeniem wystawy ruchomej pt. „Malarstwo Aleksandra Gierymskiego w reprodukcji”. Otwarto ją w gmachu Szkoły dnia 15 września 1969 r.

★ Na wakujący w grudziądzkim Muzeum etat historyka została zaangażowana z dniem 1 czerwca 1969 r. mgr Teresa Karczevska, obejmując stanowisko kustosa tego działu. Mgr T. Karczevska legitymuje się długoletnim stażem pracy w muzealnictwie, szeregiem publikacji naukowych, głównie z dziedziny numizmatyki i owocną działalnością naukową i oświatową. Za trudnienie w naszym Muzeum tak kwalifikowanego znawcy przedmiotu gwarantuje — obok innych korzyści — właściwe opracowanie zbiorów numizmatycznych grudziądzkiego Muzeum.

★ W dniu 8 lipca 1969 r. odbyło się w Muzeum spotkanie nauczycieli polonistów, uczestników wojewódzkiej konferencji metodycznej, z pracownikami naszej instytucji. Celem wizyty nauczycieli było poznanie zbiorów muzealnych i aktualnych ekspozycji ze szczególnym uwzględnieniem ich przydatności w procesach dydaktycznych.

★ Dział archeologiczny naszego Muzeum rozpoczął swój sezon wykopaliskowy w maju 1969 r. Pierwsze prace, prowadzone wspólnie z pracownikami Katedry Antropologii UMK w Toruniu, stanowiły kontynuację badań ratowniczych na cmentarzysku wczesnośredniowiecznym w Grucznie, pow. Świecie n. Wisłą. Trwały one od maja do połowy lipca br. i przyczyniły się do dalszego poznania obrządku pogrzebowego ludności z XIII wieku. Drugą połowę lipca br. wypełniły badania sondażowe w Chełmnie, na terenie klasztoru oraz w pobliskim Starogrodzie. W miesiącu sierpniu br. grudziądzka ekspedycja archeologiczna, kierowana przez mgra Ryszarda Boguwolskiego, przeniosła się na teren interesującego grodziska w Długim Moście k. Grażaw, w powiecie brodnickim. W badaniach tych uczestniczyła także Katedra Archeologii Polski i Powszechnej UMK w Toruniu, a nadzór naukowy sprawował prof. dr Kazimierz Żurowski. Omawiane prace archeologiczne są finansowane przez Muzeum w Grudziądzu, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Bydgoszczy, UMK w Toruniu oraz rady narodowe powiatów świeckiego, chełmińskiego i brodnickiego.

We wrześniu br. — na zgłoszony już w kwietniu br. sygnał z terenu — wyruszył mgr R. Boguwolski do Bąkowa, pow. Świecie, celem bliższego zajęcia się odkrytymi tam podczas orki grobami skrzynkowymi okresu kultury pomorskiej. Wstępny rekonesans pozwala na snuce przypuszczeń o znajdującym się na tym terenie większym cmentarzysku.

★ Z początkiem września bieżącego roku odbyła się inauguracja nowego sezonu kulturalno-oświatowego w grudziądzkim Muzeum. Przebiegała ona pod znakiem imprez muzycznych i nowej wystawy czasowej. Organizatorami koncertów w Muzeum byli: grudziądzki Oddział Kujawsko-Pomorskiego Towarzystwa Kulturalnego i Wydział Kultury Prezydium Miejskiej Rady Narodowej. Korzystając z odbywającego się w Bydgoszczy w dniach od 4 do 9 września br. Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Dawnej Krajów Europy Wschodniej i Środkowej zaproszono do grudziądzkiego Muzeum dwa uczestniczące w Festiwalu zespoły: w dniu 3 września br. wystąpił zespół instrumentów dawnych „Fistulatores et Tubicinatores Varsovienses” Kazimierza Piwkowskiego. Wykonał on utwory polskiej muzyki średnio-wiecznej i renesansowej: Jana z Lublina, Mikołaja z Radomia, Mikołaja z Krakowa i Mikołaja Gomółki. Zespół K. Piwkowskiego, koncertujący w nastrojowym wnętrzu Muzeum, przy blaskach świec, w stylowych renesansowych strojach i na unikalnych dawnych instrumentach (wykonanych w pracowni dyrygenta) spotkał się z ogromnym aplauzem licznie zebranej publiczności.

W przerwie koncertu odbyło się otwarcie nowej wystawy czasowej grudziądzkiego Muzeum — malarstwa, rysunku i tkaniny Barbary Pyszory z Bydgoszczy. Ekspozycja składa się z 37 prac pochodzących z różnych okresów twórczości autorki. Zaaranżował ją artysta plastyk Kszysztof Cander. Do wystawy została wydana składanka w opracowaniu mgr Bożeny Sikorskiej-Nowackiej. Nowo otwarta wystawa bardzo zainteresowała wszystkich obecnych na koncercie słuchaczy.

W dniu 7 września br. sale grudziądzkiego Muzeum gościły drugi zespół muzyczny, tym razem złożony z gości zagranicznych — madrygalistów Filharmonii Słowackiej z Bratysławy, pod dyrekcją Ladislava Holáska. W programie koncertu zespołu znalazły się utwory muzyki czeskiej i słowackiej z okresu od XV do XVIII wieku. Wysoki poziom wykonania poszczególnych kompozycji, uwypuklony poprzez odpowiednią scenerię (impreza przy kandelabrach), wywołał entuzjastyczne przyjęcie przez tłumnie zgromadzonych słuchaczy. Madrygaliści słowaccy wykonali więc na bis jeden z utworów Wacława z Szamotuł — w języku polskim.

★ W nowym sezonie kulturalno-oświatowym 1969/70 grudziądzkie Muzeum zamierza — poza koncertami — organizować: odczyty i prelekcje z przeżroczami, poświęcone głównie osiągnięciom kultury polskiej w okresie 25-lecia PRL, wystawy czasowe, objazdowe i oświatowe oraz kontynuować wydawnictwa katalogów, składanek i „Informatora”.

★ Frekwencja zwiedzających zbiory grudziądzkiego Muzeum — zarówno w salach Muzeum jak i poza stałym terenem ekspozycyjnym — przedstawiała się w **pierwszym półroczu 1969 r.** następująco:

Zespół Madrygalistów Słowackich z Bratysławy podczas koncertu w grudziądzkim Muzeum. Na pierwszym planie dyrygent Zespołu — Ladislav Holásek

A. WYSTAWY STAŁE W GMACHU MUZEUM

1. Pradzieje Ziemi Chełmińskiej
2. Historia Grudziądza
3. Kultura materialna okolic Grudziądza (w formie zmagazynowanej)
4. Galeria Współczesnego Malarstwa Pomorskiego

B. WYSTAWY CZASOWE W GMACHU MUZEUM

1. **Malarstwo Zenona Korytowskiego i Józefa Figieli** (przedłużenie z roku 1968) — 1.I.—23.II.1969 r.; 2.142 zwiedzających, w tym 35 wycieczek z 879 uczestnikami.
2. **Grafika Okręgu Bydgoskiego ZPAP** — 27.II.—20.IV.1969 r.; 2.280 zwiedzających, w tym 50 wycieczek z 1.269 uczestnikami.
3. **Ordery, odznaczenia i odznaki PRL** — 26.IV.—1.VI.1969 r.; 3.162 zwiedzających, w tym 86 wycieczek z 2.330 uczestnikami.
4. **Wystawa tkanin Pracowni Doświadczalnej Tkactwa Artystycznego przy ZPAP w Warszawie** — 26.IV.—1.VI.1969 r.; 3.162 zwiedzających, w tym 86 wycieczek z 2.330 uczestnikami.
5. **Dziewięciu współczesnych malarzy polskich** — 3.VI.—8.VII.1969 r. 2.202 zwiedzających, w tym 45 wycieczek z 1.622 osobami.

C. WYSTAWY RUCHOME NA TERENIE MIASTA

1. **Klub przy ul. Warszawskiej**
 - ✓ a) **Grafika artystów województwa bydgoskiego** — 17.I.—14.IV.1969 r.; 1.200 zwiedzających.
2. **Klub przy ul. Kwiatowej**
 - ✓ a) **Malarstwo Augusta Macke'a w reprodukcji** — 19.IV.—2.VII.1969 r.; 1.400 zwiedzających.
3. **Klub przy ul. 6 Marca**
 - ✓ a) **Grafika Johanna Brauera** — 23.III.—20.VI.1969 r.; 4000 zwiedzających.
4. **Międzyzakładowy Klub Zw. Zaw. Pracowników Przemysłu Spożywczego i Cukrowniczego**
 - ✓ a) **Akwarele Stanisława Mastowskiego** — 8.III.—17.VI.1969 r.; 6.000 zwiedzających.
5. **Technikum Ekonomiczne i Zasadnicza Szkoła Handlowa**
 - ✓ a) **Wstęp do archeologii** — 7.III.—18.VI.1969 r.; 1.430 zwiedzających.

D. WYSTAWY RUCHOME POZA GRUDZIĄDZEM

1. Szkoła Podstawowa w Wabczu, pow. Chełmno
 - ✓ a) Narzędzia pracy człowieka z młodszej epoki kamienia (neolitu) — 14.IV.—6.VI.1969 r.; 300 zwiedzających.
2. Szkoła Podstawowa w Mokrem, pow. Grudziądz
 - ✓ a) Grafika Leona Wyczółkowskiego w reprodukcji — 23.V.—20.VI. 1969 r.; 340 zwiedzających.
3. Klub w Jamach, pow. Grudziądz
 - ✓ a) Grafika Cecylii Wiśniewskiej — 28.IV.—29.V.1969 r.; 960 zwiedzających.

Frekwencja zwiedzających zbiory Muzeum na wszystkich wystawach — stałych, czasowych i ruchomych — wynosi w pierwszym półroczu 1969 r. ogółem 24.774 osoby. Na tę cyfrę składają się następujące dane: 9.144 zwiedzających w samym gmachu Muzeum (w tym 197 wycieczek z 5.540 uczestnikami) oraz 15.630 zwiedzających poza stałym terenem ekspozycyjnym — w różnych punktach miasta i powiatu.

★ Czynne w grudziądzkim Muzeum w okresie od 16.VII. do 28.VIII. br. wystawy malarstwa Kazimierza Julgi i Leonarda Przyjemskiego zwiedziło ogółem 2.677 osób, w tym 40 wycieczek z 1.352 uczestnikami.

(bos)

NOWE NABYTKI

Od stycznia do 30 września 1969 r. Muzeum w Grudziądzu wzbogaciło swoje zbiory o szereg nowych nabytków. Są to obiekty z zakresu numizmatyki, militariów i dzieł sztuki współczesnej.

MEDALE

Zbiór numizmatyczny został powiększony o zakup 41 medali. 31 sztuk to kopie galwaniczne medali królewskich z XVI, XVII i XVIII wieku, które były bite w srebrze i złocie z różnych okazji jak np. koronacja, ślub królewski, zawarcie pokoju, upamiętnienie zwycięstwa. Oryginały tych medali znajdują się w większych zbiorach muzealnych krajowych i zagranicznych, rzadziej w kolekcjach prywatnych i są zupełnie nieosiągalne. Większość z nich wyszła

spod ręki Sebastiana Dadlera — medaliera gdańskiego XVII wieku (na pamiątkę ślubu Władysława IV z ks. austriacką Cecylią Renatą) oraz Jana Hohna i jego syna Jana Hohna Młodszego (medal Michała Korybuta na sojusz z Austrią, ślubny Michała Korybuta, Jana III Sobieskiego na pamiątkę Odsieczy Wiedeńskiej, Jana III z okazji zwycięstwa pod Chocimiem i ślubu Jana III z Marią Kazimierą, medal Gdańska dla Jana III za zwycięstwo nad Turkami).

Medale Dadlera i Jana Hohna (Młodszego) słyną z wysokiego poziomu artystycznego. Z całej Europy zamawiano medale u obu artystów w Gdańsku, a prace ich zaliczane są do najwyższych arcydzieł rytowniczych XVII wieku.

Medal ślubny Władysława IV (1637 r.) — z nowych nabytków grudziądzkiego Muzeum

Największą liczbę spośród nowych nabytków grudziądzkiego Muzeum stanowią medale z czasów Jana III Sobieskiego, któremu nieomal cała Europa była w darze medale upamiętniające zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem. Oprócz prac wspomnianego Jana Hohna Młodszego mamy też medale roboty Jana Neidhard'a, Jana Kittla z Wrocławia zamówione przez cesarza Leopolda Austriackiego, medale rytowników niemieckich i belgijskich zamawiane przez książęta tych krajów dla pogromcy Turków, medal upamiętniający ślub córki Jana III Klementyny z Jakubem Angielskim.

Poza tym mamy medale późniejsze Augusta II Sasa, roboty Chrystiana Wermutha z Gotha, nadwornego medaliera w Dreźnie oraz inne medale królewskie: Zygmunta Augusta, Stefana Batorego, Władysława IV, St. Leszczyńskiego, nie odbiegające poziomem artystycznym od omawianych medali.

Pozostałe z 41 zakupionych medali to 10 sztuk medali królewskich (w żelazie) ze słynnej serii medali portretów królewskich, wykonanych na polecenie Stanisława Augusta. Wykonawcami tej serii byli: Jan Filip Holzhauser, nadworny

i menniczy medalier warszawski, a po jego śmierci kontynuator rozpoczętego dzieła — Jan Jakub Reichel. Seria tych medali portretowych posłużyła później Janowi Matejce jako wzór do pocztu królów polskich.

Wszystkie omówione nabytki numizmatyczne zostały zakupione z budżetu naszego Muzeum.

Do Działu Historycznego grudziądzkiego Muzeum zakupiono — z własnych funduszy — jeden pistolet kapiszonowy z połowy XIX wieku.

SZTUKA

Realizując program systematycznego wzbogacania Galerii Współczesnego Malarstwa Pomorskiego Muzeum w Grudziądzu zakupiono — ze środków budżetowych — następujące prace współczesnych malarzy naszego regionu: Władysława Zacholskiego z Bydgoszczy — „Martwa natura z rybami” (olej, płótno, 50×69,5 cm), Jerzego Feldmana z Grudziądza — „Portret żony” (olej, płótno, 80×120 cm), „Martwa natura” (olej, płótno, 55,5×78 cm), Krzysztofa Candra z Grudziądza — „Wnętrze fabryczne I”

(olej, deska, 26×22,5 cm), „Wnętrze fabryczne II” (tempera, deska, 19×14,5 cm), „Podwórze” (tempera, deska, 14×21 cm).

Ponadto dla Galerii Współczesnego Malarstwa Pomorskiego w naszym Muzeum dokonało zakupów Ministerstwo Kultury i Sztuki w Warszawie, przekazując nam następujące obrazy malarzy współczesnych: Kazimierza Ostrowskiego

z Gdyni — „Latające ryby” (olej, płótno, 168×115 cm), Zdzisława Przebindowskiego z Krakowa — „Martwa natura” (olej, płótno, 136×85 cm), Stefana Stankiewicza z Gdańska-Oliwy — „Martwa natura z syfonem” (olej, płótno, 106×95 cm), „Pejzaż ze Skarszew” (olej, płótno, 52×56 cm).

Teresa Karczewska

W pierwszym półroczu 1969 r. Muzeum w Grudziądzu otrzymało następujące obiekty ofiarowane przez mieszkańców naszego miasta:

uczeń Mirosław Piwowar z III kl. Szkoły Podstawowej nr 17 w Grudziądzu — 5 banknotów z lat 1934, 1940, 1941.

ob. Bolesław Łyskawa — monetę z 1919 r.

Ob. Jan Stenzel — dwie książki farmaceutyczne z XIX i XX w.

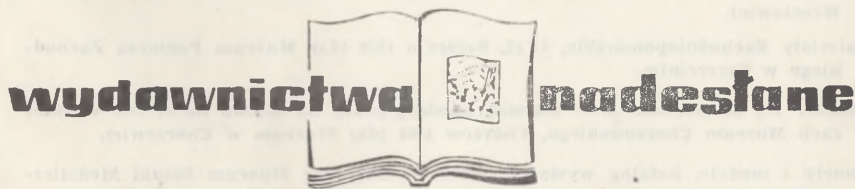
ob. Marlena Krzyżanowska — medal z wizerunkiem Hindenburga.

uczeń Stanisław Szczepański z IV kl. Szkoły Podstawowej nr 17 w Grudziądzu — dwa banknoty (rosyjski i grecki).

ob. Bogusław Puchowski — dwie monety rosyjskie (kopiejkki z 1896 i 1911 r.).

Wszystkim Ofiarodawcom grudziądzkie Muzeum składa tą drogą wyrazy serdecznego podziękowania i uprzejmie prosi o dalszą pamięć.

(T. K.)

Adam Procki — rzeźba, katalog, Warszawa 1969 (dar Centralnego Biura Wystaw Artystycznych w Warszawie).

Bułgarskie stroje i tkaniny ludowe, katalog wystawy, Kraków 1969 (dar Muzeum Etnograficznego w Krakowie).

Bydgoski Rocznik Muzealny, t. 1, Bydgoszcz 1969 (dar Muzeum im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy).

- XII wystawa malarstwa, grafiki i rysunku Okręgu Warszawskiego ZPAP, katalog, Warszawa 1968 (dar CBWA w Warszawie).
- Ewa Łunkiewicz-Rogoyska — wystawa malarstwa, katalog, Warszawa 1969 (dar CBWA w Warszawie).
- Gauda Alfred — Rybołówstwo ludowe na Lubelszczyźnie, katalog wystawy, Lublin 1969 (dar Muzeum Okręgowego w Lublinie).
- Informator działalności oświatowej na rok 1969, Rzeszów 1969 (dar Muzeum Okręgowego w Rzeszowie).
- Jan Tarasin — malarstwo i rysunek, katalog wystawy, Warszawa 1968 (dar CBWA w Warszawie).
- Juła Kazimierz — Andrzej Nowacki, grafika i rysunek, katalog wystawy, Bydgoszcz 1969 (dar Biura Wystaw Artystycznych w Bydgoszczy).
- Juła Kazimierz — Litografie Józefa Pakulskiego, katalog wystawy, Bydgoszcz 1969 (dar BWA w Bydgoszczy).
- Kazimierz Tomorowicz (1897—1961) — wystawa malarstwa, katalog, Warszawa 1969 (dar CBWA w Warszawie).
- Konieczna Zofia — Józef Gosławski, medale i plakiety, katalog, Wrocław 1968 (dar Muzeum Sztuki Medalierskiej we Wrocławiu).
- Konrad Szrednicki, katalog wystawy, Warszawa 1968, (dar CBWA w Warszawie).
- Kotula Franciszek — Folklor słowny osobliwy Lasowiaków, Rzeszowiaków i Podgórzan, Lublin 1969 (dar Muzeum Okręgowego w Rzeszowie).
- Kowalewski Józef — Opolski skansen, Opole 1969 (dar Muzeum Wsi Opolskiej).
- Lisowa Eleonora — Wilhelm Leopolski (1830—1892), katalog, Wrocław 1964 (dar Muzeum Śląskiego we Wrocławiu).
- Łazarowicz S., Sieroszewski W. — Przepisy prawne dotyczące ochrony dóbr kultury muzeów, Warszawa 1967 (dar Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie).
- Materiały do zagadnień muzealnictwa i konserwatorstwa polskiego..., Warszawa 1968 (dar j.w.).
- Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, Sanok 1968 r. (dar Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku).
- Materiały wczesnośredniowieczne, t. 6, Wrocław 1969 (dar Muzeum Śląskiego we Wrocławiu).
- Materiały Zachodniopomorskie, t. 12, Szczecin 1968 (dar Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie).
- Meixner K., Modrzyński J. — Katalog polskiej prasy na Śląsku do r. 1939 w zbiorach Muzeum Chorzowskiego, Chorzów 1968 (dar Muzeum w Chorzowie).
- Monety i medale, katalog wystawy, Wrocław 1969 (dar Muzeum Sztuki Medalierskiej we Wrocławiu).
- Muzeum Etnograficzne w Krakowie, Kraków 1969 (dar Muzeum Etnograficznego w Krakowie).
- Neue Museumkunde, R. 12, 1969, Berlin 1969 (dar wydawnictwa muzealnego w NRD — Berlin).
- Pejzaż i architektura Ziemi Bydgoskiej, katalog wystawy, Bydgoszcz 1969 (dar Kujawsko-Pomorskiego Towarzystwa Kulturalnego w Bydgoszczy).

- Plener 68 — Wystawa prac uczestników międzynarodowego pleneru malarzkiego w Brodnicy, Bydgoszcz 1968, katalog (dar Biura Wystaw Artystycznych w Bydgoszczy).
- Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, seria nr 9, Łódź 1965 (dar Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi).
- Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie, t. 3, Kraków 1968 (dar Muzeum Etnograficznego w Krakowie).
- Rocznik Olsztyński, t. 7 i t. 8, Olsztyn 1968 (dar Muzeum Mazurskiego w Olsztynie).
- Rolf-Dieter Bleck — Chemie in der Konservierung, Berlin 1968 (dar wydawnictwa muzealnego w NRD — Berlin).
- Ruszel K. — Chleb w ludowej gospodarce, Rzeszów 1968 (dar Muzeum Okręgowego w Rzeszowie).
- VII doroczna wystawa łowickich plastyków, katalog wystawy, Łowicz 1969 (dar Muzeum w Łowiczu).
- Steinborn B. — Michał Leopold Willmann (1630—1706), katalog, Wrocław 1965 (dar Muzeum Śląskiego we Wrocławiu).
- XIII bydgoska wystawa amatorskiej fotografii artystycznej, katalog, Bydgoszcz 1969 (dar Kujawsko-Pomorskiego Towarzystwa Kulturalnego w Bydgoszczy).
- Wojtulewicz H. — Medale polskie XVI—XX w., katalog wystawy, Lublin 1968 (dar Muzeum Okręgowego w Lublinie).
- Współczesne malarstwo włoskie z regionu Emilia-Romania, katalog wystawy, Bydgoszcz 1969 (dar Muzeum im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy).
- Zielonogórskie Zeszyty Muzealne, t. 1, Zielona Góra 1969 (dar Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze).

(now.)

Wydawca: Muzeum w Grudziądzu, ul. Wodna 35, tel. 31-39
Redaguje Kolegium. Nakład 500 egz.

GrZGraf. 4112 - 9.10.69 - M-9/2066 - 500 brosz.